

REZUMAT

SFÂNTUL OCROTITOR AL TRANSILVANIEI INDEX DE TIPURI ȘI MOTIVE LITERARE ÎN LEGENDELE DESPRE SFÂNTUL LADISLAU

Ciclul de legende despre Sfântul Ladislau este, din punct de vedere tipologic, unul din cele mai bogate ansambluri de tradiții narative ale folclorului maghiar. Din rândul eroilor renumiți în istorie, doar tradiția narativă născută în jurul personajului regelui Matia este mai mare și mai extinsă. Spectrul larg al acestui ansamblu de tradiții este indicat de faptul că include în aceeași măsură atât motive etnografice anterioare descălecatului cât și texte din lirica populară a secolului al XX-lea, și un număr deosebit de mare de tradiții folclorice sub formă de legende locale care se leagă de câte un loc concret – izvor, copac, stâncă, prăpastie, etc. În cele mai multe cazuri, tocmai de această localizare intensă a favorizat, în esență, supraviețuirea tradițiilor respective timp de mai multe secole. Și nu în ultimul rând virulența lor excepțională în cultura populară de tradiție orală.

Din surse medievale se poate deduce faptul că tradiția narativă formată în jurul Sfântului Ladislau a fost organizată într-un ciclu de legende chiar din primele secole ale cultului. Ciclul de legende despre Sfântul Ladislau face parte dintr-un număr redus de tradiții folclorice epice ale căror componente individuale sunt aproape la fel de vechi ca prezența maghiară în bazinul Carpatic, și a căror continuitate în numeroase segmente poate fi documentată timp de mai multe secole. Deși ciclul a fost străpuns în repetate rânduri de diferite motive internaționale și teme hagiografice, considerat în întregime, el constituie un specific etnic asemănător, în domeniu iconografic, ciclului de picturi murale pe tematica legendei Sfântului Ladislau.

Conform datelor disponibile, cultul Sfântului Ladislau, cinstirea lui în popor – și în calitate de sfânt ocrotitor al Transilvaniei – erau deosebit de intense în Evul Mediu în județul Bihor și în regiunile de dincolo de Pasul Craiului. Mormântul său din Oradea era considerat un loc de pelerinaj de

faimă europeană, pe care până și domnitori îl vizitau sau erau înmormântați acolo; și sub influența locului orădean de cult s-au dezvoltat și centre locale de pelerinaj pe teritoriul Transilvaniei (de exemplu, în regiunea Turda și pe valea Șieului). Odată cu protestantizarea unei mari părți a Transilvaniei, tradițiile folclorice, răspândite pe arii largi și până la acea dată, au înlocuit progresiv cultul bisericesc, menținând memoria sfântului rege la fel de vie ca înainte și în regiuni devenite protestante începând cu mijlocul secolului al XVI-lea, cum ar fi Valea Arieșului (Aranyosszék) și Țara Călatei (Kalotaszeg). Cinstirea populară a Sfântului Ladislau din secolele al XIX-lea – al XX-lea a putut fi înregistrată în mare parte sub forma unor asemenea cicluri de legende locale și regionale, din județul Sălaj până pe malul râului Hron (Slovacia), din județul Baranya (Ungaria) până la regiunea Zobor nad Nitrou (Slovacia), din Ținutul Paloșilor până la Turniansky kras (Slovacia), respectiv la răsărit de județul Bihor și regiunea Turda în special pe valea Șieului, cunoscută și ca Cserhalomtáj, în unele grupuri de așezări din Ținutul Secuiesc, pe malul Nirajului, în Ciuc și în Scaunul Odorhei, respectiv, în cea mai longevivă și diversificată formă, în Ghimeș și printre ceangăii din Moldova.

Paginile acestui volum reprezintă o încercare de a prezenta în mod comprehensiv tradițiile narative referitoare la cultul Sfântului Ladislau (scrise/păstrate), născute în Transilvania și Partium pe parcursul a opt sute – nouă sute de ani. Trebuie menționat că acest index tipologic constituie un capitol dintr-o serie de carti mai amplă, cu aspirații sintetice: *A magyar történeti mondák katalógusa* (*Catalogul legendelor istorice maghiare*); de aici rezultă și indexul tematic organizat din punct de vedere etnografic (MZ II. D.), precum și utilizarea, după caz, a trimiterilor interne. Miile de texte folclorice care formează baza de date a acestui catalog parțial constituie parte integrantă a Magyar Történeti Mondák Archivuma (Arhiva Legendelor Istorice Maghiare) și însumează aproximativ cincizeci de surse publicate, aproape o sută de dosare de manuscrise, respectiv un număr semnificativ de culegeri recente. Catalogul tipologic ce conține câteva sute de tipuri de legende este suplimentat cu un index de motive literare detaliat, un index de motive cules în ordine alfabetică și cu trimitere și la contextul termenului indexat, facilitând astfel identificarea tradițiilor respective. Ciclul transilvănean de legende despre Sfântul Ladislau este o tradiție a liricii populare ce reprezintă, din punct de vedere etnografic și interdisciplinar, moștenirea culturală a întregii maghiarimi.